

Niels Chr. Sidenius og Palle Svensson

Indledning

Artiklerne i dette temanummer kredser omkring et klassisk spørgsmål, som i de senere år med fornyet styrke er gjort til genstand for teoretisk debat. Hvordan er forholdet mellem demokrati og socialisme? Eller anderledes formuleret: Er det muligt og ønskeligt at skabe et samfund, der både er demokratisk og socialistisk? En meningsfuld diskussion af dette spørgsmål forudsætter en nærmere afklaring af, hvad demokrati og socialisme egentlig er. Der er nemlig her tale om overordentlig vanskelige begreber, der både er flertydige og ideologisk kontroversielle.

Vi vil ikke i denne indledning forsøge at fastlægge begrebsdannelsen for de efterfølgende artikler, men derimod søge at præsentere problemstillingen ved at pege på nogle hovedopfattelser af begrebernes indbyrdes forhold. Medens nogle mener, at demokrati og socialisme er uforenelige, er der andre, der mener, at de ikke blot er forenelige, men at de heller ikke bør adskilles. Det er i denne forbindelse interessant, at denne uenighed går på tværs af den traditionelle ideologiske konflikt mellem på den ene side konservatisme og liberalisme og på den anden side socialisme og kommunisme.

Det gælder for såvel demokrati som socialisme, at det er begreber, som teoretikere og politiske bevægelser har givet et forskelligt indhold til forskellige tider. En detaljeret redegørelse for de forskellige betydninger, som disse begreber i tidens løb er blevet tillagt, vil være alt for omfattende i denne sammenhæng, og den kan også findes andre steder (for eksempel *Politica*, 1979; Berki, 1975; Lindemann, 1983). Hvad vi derimod kan pege på er nogle grundlæggende ligheder og forskelle mellem demokrati og socialisme som udgangspunkt for en kort omtale af de vigtigste hovedopfattelser af deres indbyrdes forhold.

Historisk er både demokrati og socialisme udformet som modideologier, og de har i dag en dobbelt betydning, fordi de er placeret ved konfrontationen mellem ideer og virkelighed, mellem abstrakte idealer og ufuldendte realiseringer. Teorier om demokrati blev fra omkring år 1800 udformet som en kritik af og et alternativ til først og fremmest enevælden, som dengang var den fremherskende politiske styreform, men også som en kritik af og alternativ til den oligarkiske – men dog af den politiske liberalisme prægede – styreform, som fandtes i England. Teorier om socialisme blev fra omkring år 1830 udformet som en kritik af og et alternativ til kapitalismen, som voksede frem i Europa med voldsom kraft, og som på dette tidspunkt navnlig prægede den økonomiske udvikling i England.

Denne udformning af begreberne i relation til forhold og forandringer, der vurderedes negativt, og den langsomme udbredelse og gennemførelse af ideerne gennem en lang proces med kampe imod veletablerede og konkurrerende ideer og in-

Niels Chr. Sidenius og Palle Svensson

Indledning

Artiklerne i dette temanummer kredser omkring et klassisk spørgsmål, som i de senere år med fornyet styrke er gjort til genstand for teoretisk debat. Hvordan er forholdet mellem demokrati og socialisme? Eller anderledes formuleret: Er det muligt og ønskeligt at skabe et samfund, der både er demokratisk og socialistisk? En meningsfuld diskussion af dette spørgsmål forudsætter en nærmere afklaring af, hvad demokrati og socialisme egentlig er. Der er nemlig her tale om overordentlig vanskelige begreber, der både er flertydige og ideologisk kontroversielle.

Vi vil ikke i denne indledning forsøge at fastlægge begrebsdannelsen for de efterfølgende artikler, men derimod søge at præsentere problemstillingen ved at pege på nogle hovedopfattelser af begrebernes indbyrdes forhold. Medens nogle mener, at demokrati og socialisme er uforenelige, er der andre, der mener, at de ikke blot er forenelige, men at de heller ikke bør adskilles. Det er i denne forbindelse interessant, at denne uenighed går på tværs af den traditionelle ideologiske konflikt mellem på den ene side konservatisme og liberalisme og på den anden side socialisme og kommunisme.

Det gælder for såvel demokrati som socialisme, at det er begreber, som teoretikere og politiske bevægelser har givet et forskelligt indhold til forskellige tider. En detaljeret redegørelse for de forskellige betydninger, som disse begreber i tidens løb er blevet tillagt, vil være alt for omfattende i denne sammenhæng, og den kan også findes andre steder (for eksempel *Politica*, 1979; Berki, 1975; Lindemann, 1983). Hvad vi derimod kan pege på er nogle grundlæggende ligheder og forskelle mellem demokrati og socialisme som udgangspunkt for en kort omtale af de vigtigste hovedopfattelser af deres indbyrdes forhold.

Historisk er både demokrati og socialisme udformet som modideologier, og de har i dag en dobbelt betydning, fordi de er placeret ved konfrontationen mellem ideer og virkelighed, mellem abstrakte idealer og ufuldendte realiseringer. Teorier om demokrati blev fra omkring år 1800 udformet som en kritik af og et alternativ til først og fremmest enevælden, som dengang var den fremherskende politiske styreform, men også som en kritik af og alternativ til den oligarkiske – men dog af den politiske liberalisme prægede – styreform, som fandtes i England. Teorier om socialisme blev fra omkring år 1830 udformet som en kritik af og et alternativ til kapitalismen, som voksede frem i Europa med voldsom kraft, og som på dette tidspunkt navnlig prægede den økonomiske udvikling i England.

Denne udformning af begreberne i relation til forhold og forandringer, der vurderedes negativt, og den langsomme udbredelse og gennemførelse af ideerne gennem en lang proces med kampe imod veletablerede og konkurrerende ideer og in-

stitutioner har betydet, at demokratiets og socialismens ideer i dag kun er realiseret delvist og ufuldstændigt i den virkelige verden. Ordene "demokrati" og "socialisme" anvendes derfor i dag både om idealer og om faktiske forhold, og det ofte på en ganske forvirrende måde. For det første er der langt fra almindelig enighed om, hvad idealernes indhold er mere præcist. For det andet legitimeres de faktiske forekomster undertiden med en henvisning til idealerne, uden at disses indhold klargøres; og undertiden ændres klassiske formuleringer af idealerne mere eller mindre bevidst, således at de kommer til at svare til de faktiske realiteter, samtidig med at man gerne vil fastholde den autoritet eller positive værdiladning, som knytter sig til de klassiske formuleringer. Sammenblandingen af normative udtalelser om, hvad demokrati og socialisme ideelt bør være, og empiriske påstande om, hvad demokrati og socialisme faktisk er i den virkelige verden, har givet anledning til mange misforståelser.

Vi vil som sagt ikke forsøge at redegøre for de forskellige formuleringer af demokratiets og socialismens normative indhold eller for forskellige påstande om de karakteristiske træk ved de faktiske forekomster, som kaldes demokrati og socialisme. Lad det blot være sagt, at debatten om forholdet mellem demokrati og socialisme kunne vinde i klarhed, hvis man konsekvent definerede demokrati som en politisk styreform, som adskiller sig fra traditionelle styreformer som enevælde og oligarki og fra moderne autoritære og totalitære styreformer, og socialisme som en bestemt samfundsform, der først og fremmest adskiller sig fra en kapitalistisk samfundsform.

Om forholdet mellem en demokratisk styreform og en socialistisk samfundsform er det for det første blevet hævdet, at de *ikke* lader sig forene. Det er et klassisk argument fra konservative og liberale, at demokratiet ikke vil kunne overleve i et socialistisk system (Hayek, 1944). Herbert Tingsten har sammenfattet en gennemgang af argumenter for denne opfattelse med en tese om, at den politiske og den økonomiske magt i et socialistisk system vil blive helt sammenfaldende, og at resultatet heraf vil blive frihedens begrænsning eller ophævelse (Tingsten, 1945: 130). Denne tese hviler på, at demokrati opfattes som styreformen i de lande, som i dag kalder sig "demokratiske", og hvis centrale karakteristika forfatningsmæssigt er den lige og almindelige valgret og politiske frihedsrettigheder som ytrings-, forenings- og forsamlingsfrihed (Tingsten, 1945: 74), og på at de politiske magthavere opnår deres magtpositioner gennem en konkurrence om vælgerbefolkningens stemmer (Schumpeter, 1942, 269). Tesen hviler yderligere på, at socialisme opfattes som en samfundsform, hvor staten ejer alle vigtigere produktionsmidler, hvor disse produktionsmidlers anvendelse dirigeres i overensstemmelse med en økonomisk plan, og hvor der indføres en udstrakt økonomisk lighed. Denne opfattelse identificerer - noget forenklet udtrykt - socialismen med den økonomiske struktur i Sovjetunionen og de andre lande, der kalder sig selv for socialistiske, i modsætning til de kapitalistiske lande, der defineres ved deres private ejendomsret til produktionsmidlerne, deres markedsdirigerede produktion, betydelige sociale og økonomiske uligheder (Tingsten, 1945: 112-113).

Denne klassiske opfattelse, der hviler på en teoretisk argumentation, der i påfaldende grad minder om den økonomiske determinisme, som man gerne beskyl-der marxisterne for at operere med, deles af mange konservative og liberale i dag:

De påpeger, at der empirisk findes en positiv sammenhæng mellem kapitalisme og demokrati og en negativ sammenhæng mellem socialisme og demokrati. I alle de lande, hvor der i dag findes en demokratisk styreform, findes der også et kapitalistisk system med privat ejendomsret og markedsorganiseret økonomi. Tilsvarende er der ikke et eneste land, der kombinerer en demokratisk styreform med en afskaffelse af den private ejendomsret og markedsøkonomien. At ikke alle kapitalistiske lande har en demokratisk styreform, lægges der mindre vægt på i denne forbindelse; se for eksempel en række indlæg til et symposium om kapitalisme, socialisme og demokrati (Commentary, 1978).

Uforeneligheden skyldes ud fra denne opfattelse, at de politiske frihedsrettigheder ikke kan kombineres med statsejede produktionsmidler og en centraldirigeret økonomi, og normativt foretrækkes den politiske frihed på trods af den sociale og økonomiske ulighed, som erfaringsmæssigt følger med kombinationen af den private ejendomsret og markedsøkonomien. Denne ulighed ses ikke som noget væsentligt problem, og den opfattes i hvert fald ikke som en hindring for en højere grad af realisering af et demokratisk ideal, der fremhæver politisk lighed, en høj grad af politisk deltagelse, menneskers personlighedsudvikling og lignende som demokratiets centrale værdi. Demokratiets normative indhold identificeres derimod mere eller mindre implicit med den politiske styreform i de vestlige lande, der i dag kalder sig demokratiske. Samtidig identificeres socialismen med forholdene i Sovjetunionen, og der tages ikke meget hensyn til, at en lang række teoretikere – navnlig på venstrefløjen – hårdnakket benægter, at realiteterne i Sovjetunionen lever op til det socialistiske ideal, hvor vagt dette end måtte være defineret.

Tesen om, at demokrati og socialisme er uforenelige, fremsættes imidlertid ikke blot af konservative og liberale teoretikere og politikere, men også af de marxister, som deler Lenins opfattelse af forholdet mellem demokrati og socialisme.

Lenin hævdede, at demokrati og socialisme er uforenelige, idet han identificerede demokrati med det borgerlige demokrati, samtidig med at han hævdede, at dette borgerlige demokrati og den kapitalistiske produktionsmåde ikke kunne adskilles. Demokratiet fungerer som enhver anden form for stat på den måde, at en klasse undertrykker andre klasser, og i de reelt eksisterende demokratier er det borgerskabet, kapitalisterne, der undertrykker arbejderklassen. For Lenin var denne undertrykkelse udtryk for et diktatur, og derfor kunne han – hvilket ikke ligefrem har fremmet klarheden i den efterfølgende debat – benytte begreberne det borgerlige demokrati og det borgerlige diktatur om den samme styreform, ligesom han benyttede begreberne proletariats demokrati og proletariats diktatur om den styreform, som skulle afløse det borgerlige demokrati.

Den sociale og økonomiske ulighed, som de konservative og liberale tillægger så ringe betydning, er helt afgørende for Lenin. I det borgerlige demokrati er borgerskabet i stand til at undertrykke arbejderne, fordi disse ikke har megen glæde af den lige og almindelige valgret og de politiske frihedsrettigheder, så længe de sociale og økonomiske forhold systematisk hindrer arbejderne i at udnytte disse rettigheder lige så effektivt som borgerne. For Lenin er demokrati og socialisme således uforenelige, fordi demokratiet reelt er udtryk for borgerskabets magt. Denne opfattelse havde vigtige strategiske konsekvenser for Lenin, fordi den ude-

lukkede, at arbejderne og deres parti gradvist kunne tilkæmpe sig afgørende styrkepositioner inden for det borgerlige demokrati og derigennem ændre det kapitalistiske samfund til et socialistisk. Derfor måtte dette demokrati sønderbrydes for at bane vej for en anden styreform, hvor der ikke ville være plads for en lige og almindelig valgret og for politiske rettigheder – i hvert fald ikke så længe, der fandtes rester af den kapitalistiske produktionsmåde; og i det kommunistiske samfund var der slet ingen stat (Lenin, 1948).

Lenin er således enig med de konservative og liberale i, at det eksisterende – borgerlige – demokrati ikke kan adskilles fra det kapitalistiske samfund og forenes med et socialistisk. Men hvor de konservative og liberale ser den private ejendomsret og markedet som en sikring af magtspredning og frihed, ser Lenin og hans meningsfæller de samme forhold som en undertrykkelse af arbejderklassen og en umuliggørelse af dens frigørelse. Den magtkoncentration, som de konservative og liberale frygter ved indførelsen af et socialistisk system, finder Lenin allerede realiseret i kombinationen af det borgerlige demokrati og den kapitalistiske produktionsmåde. Blot er det for Lenin borgerskabet, der er i stand til at samle både den politiske og den økonomiske magt, medens de konservative og liberale frygter en sådan magtkoncentration hos et enerådende parti eller hos ukontrollerbare bureaukrater. For Lenin skyldes uforeneligheden mellem demokrati og socialisme altså, at de institutionelle forhold i den demokratiske styreform (lige og almindelig valgret og politiske frihedsrettigheder) gives et andet indhold end hos konservative og liberale, og at de faktiske sociale og økonomiske uligheder under det kapitalistiske produktionssystem tillægges større betydning end de muligheder for politisk frihed, som disse institutionelle forhold tillægges af de konservative og liberale.

Over for denne tese om uforeneligheden af demokrati og socialisme, som fremføres af talsmænd med helt forskellige ideologiske udgangspunkter og på grundlag af helt forskellige forestillinger om demokratiets og socialismens funktionsmåde, står tesen om, at demokrati og socialisme *kan* forenes. Denne tese fremføres af en broget skare af teoretikere, som vurderer denne forenelighed mere eller mindre positivt. Nogle mener således, at demokrati og socialisme nok kan forenes, men de ønsker det egentlig ikke. Et godt eksempel på denne opfattelse findes hos Joseph A. Schumpeter, der fandt, at socialismen uomgængeligt ville afløse kapitalismen, men at den ville kunne kombineres med den demokratiske styreform eller politiske metode, selv om han også fremhævede en række forudsætninger og vanskeligheder ved en sådan forening (Schumpeter, 1942).

En mere positiv opfattelse findes hos en række socialister, der finder, at det ikke blot er muligt, men også ønskeligt at forene demokrati og socialisme. Nogle vil desuden gå videre og hævde, at de ikke bør kunne adskilles, jfr. det kendte slogan "intet demokrati uden socialisme og ingen socialisme uden demokrati". Her skal det imidlertid understreges, at disse socialister som regel ikke blot tænker på de eksisterende former for demokrati og socialisme. Hvad demokratiet angår, så anses den lige og almindelige valgret og de politiske frihedsrettigheder nok for at være nødvendige dele af demokratiet, men de opfattes ikke som tilstrækkelige for en realisering af eller tilnærmelse til det demokratiske ideal, som for eksempel forbindes med politisk lighed eller en høj grad af deltagelse i den

politiske beslutningsproces. På samme måde forbindes socialisme ikke entydigt med det økonomiske system i Sovjetunionen, idet det gerne fremføres, at andre former for kollektiv ejendomsret end statseje både er tænkelige og ønskværdige, ligesom der i langt højere grad kan være plads til markeds kræfter inden for en overordnet økonomisk planlægning, og producenterne i højere grad bør deltage i beslutningsprocessen inden for det økonomiske system.

Temaartiklerne i dette nummer bygger i det store og hele på den opfattelse, at demokrati og socialisme er forenelige, idet de ud fra forskellige synspunkter afprøver grænserne og forbindelserne mellem dem. Det sker både ud fra teoretiske og empiriske analyser.

De to første artikler omhandler således teoretiske problemstillinger i forbindelse med forholdet mellem demokrati og socialisme. I den første artikel tager Erik Albæk sit udgangspunkt i den marxistiske tradition og redegør for den af Antonio Gramsci inspirerede debat om forholdet mellem demokrati og socialisme. Målet for denne debat har været at skabe et teoretisk grundlag for en opblødning af den traditionelle polarisering mellem en leninistisk og en socialdemokratisk retning, idet kritikken dog først og fremmest er blevet rettet mod leninismen.

Der brydes for det første med Lenins påstand om, at alle sociale modsætninger har deres udspring i klasse modsætninger, og at det borgerlige demokrati *udelukkende* har den funktion at sikre kapitalisternes udbytning af arbejderne. Politikbegrebet og dermed statens grundlag udvides, således at en række konfliktlinier, der traditionelt er blevet udelukket fra den socialistiske bevægelse, kommer til at indtage en mere central placering i vurderingen af mulighederne for at forandre det kapitalistiske samfund. For det andet behøver overgangen fra kapitalisme til socialisme ikke nødvendigvis at ske ved en direkte og voldelig konfrontation, idet det fremhæves, at der er mulighed for, at det kan ske gennem en proces, hvor de ideologiske forhold kan spille en afgørende rolle. Endelig sker der ikke nogen forkastelse af det repræsentative demokrati, som ikke nødvendigvis behøver at have et borgerligt klasseindhold. Dette institutionelle apparat ønskes derimod opretholdt, men det kræves dog udvidet og suppleret med forskellige former for direkte basisdemokrati.

I sin kritiske vurdering af debatten efter Gramsci fremhæver Erik Albæk blandt andet, at selv om begreber som demokrati og socialisme optræder hyppigt, gøres der ikke meget ud af at definere dem præcist, og at diskussionen af disse begreber og deres indbyrdes forhold konsekvent standser der, hvor den begynder at blive interessant. Der peges dog på de – beskedne – bidrag, som Nicos Poulantzas og Ernesto Laclau har ydet.

I den anden artikel behandles netop spørgsmålet om indholdet af det demokratiske ideal og mulighederne for dets realisering i et kapitalistisk markedssamfund. Niels Højbjerg og Linda Taudal præsenterer og diskuterer her C.B. Macphersons kritiske analyse af det liberale demokrati og hans tese om, at markedsrelationerne er uforenelige med det demokratiske ideal om menneskers lige ret til muligheden for at udvikle deres personlighed. Macphersons projekt afgrænser sig på den ene side over for de teoretikere, der går ud fra en forudsætning om, at det bestående samfund er det bedst mulige, at demokratiet er realiseret fuldt ud, og at kun marginale forbedringer er nødvendige. På den anden side afgrænser projektet sig over

for en marxistisk teori, der afviser ikke blot det nuværende liberaldemokratiske samfund, men også den ideelt inspirerede etiske tradition – humanismen – som er forbundet med dette samfund. Macpherson ønsker først og fremmest at overbevise nutidige liberale om, at opgaven for den politiske teori består i at integrere det liberale normative aspekt med den strukturelle analyse, som han mener, at den liberaldemokratiske teori kan finde i marxismen. Pointen er her, at legitimeringen af markedsrelationerne mellem individer som producenter er uforenelig med legitimeringen af samfundet som demokratisk, fordi markedsrelationerne indebærer en nettooverførsel af politisk og økonomisk magt, som berøver individet de ressourcer, der er nødvendige for dets selvrealisering.

I deres kritiske analyse af Macphersons teori fremhæver Højbjerg og Taudal for det første det ahistoriske menneskesyn, der ligger til grund for denne teori. Macpherson fastholder ikke konsekvent, at politisk teori kun kan begrunde sandheden af sine antropologiske antagelser ud fra en beskrivelse af den menneskelige natur som historisk og socialt betinget. For det andet påpeger forfatterne, at Macpherson måske er for hurtig til at afvise markedsorganiseringen af økonomien. De stiller således spørgsmålet, hvordan individernes ret til selvrealisering via frie personlige valg kan sikres i et rekonstrueret demokratisk socialistisk samfund, hvor markedsmekanismen fuldstændig er afskaffet. Kan markedsrelationer – inden for visse rammer, der afstikkes af hensyn til helheden – ikke spille en vigtig rolle både med hensyn til et frit forbrugsvalg og med hensyn til allokeringen af ressourcerne i et kompliceret samfund? Forfatterne diskuterer dette centrale, men også særdeles vanskelige, spørgsmål uden at give et endeligt svar.

Efter disse teoretisk orienterede artikler, der fører læseren frem til de helt aktuelle og uafklarede spørgsmål i debatten om forholdet mellem demokrati og socialisme, følger to empiriske analyser af forholdene i henholdsvis Sovjetunionen og Latinamerika.

Hensigten med Ole Nørgaards artikel er at introducere baggrunden for og indholdet af den debat, der foregår i Sovjetunionen om det socialistiske demokrati. Mange opfatter stadig Sovjetunionen som et totalitært system, hvor enhver form for politiske konflikter og meningsudvekslinger om politiske problemer er bandlyst. Selv om den teoretiske debat om politiske forhold foregår inden for bestemte forudsætninger og rammer, viser Nørgaards artikel, at der faktisk foregår en debat, der kan få vidtrækkende konsekvenser for det politiske systems fremtidige funktionsmåde og for magtfordelingen mellem forskellige grupper i det sovjetiske samfund. Der påvises tre forskellige strømninger i den sovjetiske demokratidebat, og disse strømninger karakteriseres systematisk ud fra deres teoretiske forståelse af det eksisterende samfunds karakter; deres opfattelse af de værdier, der bør fremmes gennem det politiske system; deres syn på de politiske og organisatoriske strukturer, der antages at kunne realisere disse værdier; samt deres vision – utopi – om det samfund, hvori disse værdier antages at ville blive realiseret. Nørgaard opfatter disse strømninger som udtryk for reelle politiske grupperinger i det sovjetiske samfund, og ud fra det omfang i hvilket de har fundet udtryk i de officielle ideologiske dokumenter, mener han at kunne sige noget om styrkeforholdet mellem disse grupper.

Særlig interessant ud fra temaet demokrati-socialisme er Nørgaards afsluttende

sammenligning mellem den sovjetiske og den vestlige demokratidebat, hvori der påvises en række iøjnefaldende ligheder. Selv om der naturligvis også er væsentlige forskelle, er der således både i de vestlige lande og i Sovjetunionen en skole, der opfatter personlighedsudvikling som en grundlæggende demokratisk værdi, medens der også begge steder er en anden skole, som i højere grad er optaget af systemets effektivitet og søger denne sikret gennem et elitestyre, der angives at være underkastet folkelig kontrol.

I den sidste temaartikel behandles mulighederne for at forene demokrati og socialisme under helt andre forudsætninger end dem, der har dannet grundlag for den teoretiske debat i Europa, Amerika og Sovjetunionen, idet Hugo Cancino Troncoso beskriver udviklingen i Chile under folkeenhedsregeringen 1970-1973 og den igangværende overgangsproces i Nicaragua. Ud fra en tese om, at de latinamerikanske lande på trods af visse fællestræk har udviklet sig overordentlig forskelligt med hensyn til det samfundsmæssige og politiske system, analyseres de sociale og politiske forudsætninger i de to lande. Medens Folkeenheden i Chile overtog magten i et komplekst samfund med en veluddannet befolkning og lange parlamentariske traditioner, overtog sandinisterne i Nicaragua magten i et land, hvor mere end halvdelen af befolkningen var analfabeter, og som var fuldstændig domineret af en enkelt familie. Disse helt forskellige forudsætninger har øvet og øver selvsagt en afgørende indflydelse på den socialistiske bevægelses strategiske overvejelser i de to lande.

Troncoso argumenterer for den tese, at hovedhindringen for en vid udbredelse af folkemagten i Chile lå i den strategiske uenighed på den chilenske venstrefløj, hvor den historiske referenceramme var domineret af leninismens læresætninger og det russiske revolutionsmønster. Artiklen fremhæver således, at den dominerende socialistiske strategi i for stor udstrækning udsprang af helt andre samfundsmæssige forhold end de chilenske, og derfor kunne den ikke vise, hvordan befolkningens flertal kunne vindes for Folkeenhedens politik. I Nicaragua har kommunismen et langt svagere fodfæste, end den havde i Chile, hvorfor leninismens ideer og sprogbrug stort set er fraværende. På trods af den sandinistiske bevægelses sociale bredde og oprørets brede nationale målsætninger påviser artiklen tendenser i retning af en indsnævring af revolutionens politiske og ideologiske indhold. Den nicaraguanske revolution står derfor over for at skulle besvare en række væsentlige spørgsmål vedrørende et socialistisk og demokratisk projekts realisering i Latinamerika.

Artiklen uden for temaet om demokrati og socialisme behandler de politiske og administrative forhold omkring udviklingen af de grønlandske energiråstoffer. I slutningen af 1984 vedtog folketinget tre love, der sammen med en efterfølgende koncession til efterforskning og udvinding af kulbrinter i Jameson Land i Østgrønland åbner op for helt nye og måske skræmmende perspektiver for det grønlandske samfund. Karen Marie Pagh Nielsen og Finn Breinholt Larsen belyser i deres artikel indflydelsesforholdet i den beslutningsproces, der gik forud for disse politiske vedtagelser.

Analysen påpeger, at selv om hjemmestyreordningen indeholder et ligestillingsprincip med hensyn til beslutning om udnyttelse af de grønlandske råstoffer, så er der ikke tale om et lige forhold i den faktiske beslutningstagen. Dette hænger

sammen med flere ting. Der er således ikke tvivl om, at indflydelsesressourcerne er ulige fordelt til ugunst for de grønlandske medlemmer i fællesrådet. Endnu tydeligere er det, at indflydelsesmulighederne i beslutningsprocessen reelt kommer til at give råstofforvaltningen i ministeriet for Grønland megen indflydelse på fællesrådets beslutninger. En stor del af beslutningerne vedrørende de grønlandske råstoffer får derfor en næsten "rituel" karakter både i almindelighed og i særdeleshed, når de ses ud fra et grønlandsk selvbestemmelsessynspunkt. Artiklen slutter med at pege på nogle muligheder for at forbedre de grønlandske politikeres indflydelse, blandt andet gennem en forøgelse af den teknisk-administrative kapacitet under hjemmestyret. Dette vil imidlertid kunne modvirke forsøg på at gøre det grønlandske samfund mere grønlandsk og kan derfor være politisk og socialt uacceptabelt.

Litteratur

- Berki, R.N. (1975). *Socialism*, London: J.M. Dent & Sons.
Commentary (1978). Vol. 65, No. 4.
Hayek, F.A. (1944). *The Road to Serfdom*, London: Routledge & Kegan Paul.
Lenin, V.I. (1948). *Staten og Revolutionen*, København: Forlaget Tiden.
Lindemann, Albert S. (1983). *A History of European Socialism*, New Haven, London: Yale University Press.
Politica (1979). 11. årgang, nr. 2.
Schumpeter, Joseph A. (1942). *Capitalism, Socialism and Democracy*, London: George Allen & Unwin. Her refereres til 5. udgaven fra 1976.
Tingsten, Herbert (1945). *Demokratiens problem*, Stockholm: Aldus/Bonniers. Her refereres til 6. oplag fra 1969.

sammen med flere ting. Der er således ikke tvivl om, at indflydelsesressourcerne er ulige fordelt til ugunst for de grønlandske medlemmer i fællesrådet. Endnu tydeligere er det, at indflydelsesmulighederne i beslutningsprocessen reelt kommer til at give råstofforvaltningen i ministeriet for Grønland megen indflydelse på fællesrådets beslutninger. En stor del af beslutningerne vedrørende de grønlandske råstoffer får derfor en næsten "rituel" karakter både i almindelighed og i særdeleshed, når de ses ud fra et grønlandsk selvbestemmelsessynspunkt. Artiklen slutter med at pege på nogle muligheder for at forbedre de grønlandske politikeres indflydelse, blandt andet gennem en forøgelse af den teknisk-administrative kapacitet under hjemmestyret. Dette vil imidlertid kunne modvirke forsøg på at gøre det grønlandske samfund mere grønlandsk og kan derfor være politisk og socialt uacceptabelt.

Litteratur

- Berki, R.N. (1975). *Socialism*, London: J.M. Dent & Sons.
Commentary (1978). Vol. 65, No. 4.
Hayek, F.A. (1944). *The Road to Serfdom*, London: Routledge & Kegan Paul.
Lenin, V.I. (1948). *Staten og Revolutionen*, København: Forlaget Tiden.
Lindemann, Albert S. (1983). *A History of European Socialism*, New Haven, London: Yale University Press.
Politica (1979). 11. årgang, nr. 2.
Schumpeter, Joseph A. (1942). *Capitalism, Socialism and Democracy*, London: George Allen & Unwin. Her refereres til 5. udgaven fra 1976.
Tingsten, Herbert (1945). *Demokratiens problem*, Stockholm: Aldus/Bonniers. Her refereres til 6. oplag fra 1969.